

ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน THE WARMTH OF ISAN WAY

ฉันทรีญาภัสร์ กาญจนสารสนา / CHANTREEYAPATSR KARNJANASARNTHANA

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
GRADUATE STUDENT IN MASTER OF ARTS PROGRAM IN VISUAL ARTS, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS, MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บุญทัน เชษฐสุราษฎร์¹ / BOONTAN CHETTASURAT

อภิชาติ แสงไกร² / APICHART SAENGKRAI

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมชุดความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน ได้รับแรงบันดาลใจจากความประทับใจในคุณค่าความงดงามของสายสัมพันธ์อันอบอุ่นจากการเติมเต็มความรักระหว่างคนสองวัย คือผู้หญิงสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ ซึ่งปรากฏให้เห็นในชนบทอีสานในปัจจุบัน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดผลงานศิลปะที่สะท้อนสีสันอันอบอุ่นของสายสัมพันธ์ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด และดำเนินไปตามวิถีชีวิตประจำวันของคนสองวัยในครอบครัว ท่ามกลางบรรยากาศแท้จริงในปัจจุบันของวิถีชนบทอีสาน โดยรังสรรค์เป็นงานจิตรกรรมเชิงอุดมคติ ด้วยเทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ (Acrylic on Canvas) แสดงออกผ่านรูปทรงธรรมชาติที่ลดทอนความเหมือนจริงและแสงเงาตามธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในภาพลักษณ์ของสังคมชาวชนบทอีสาน ซึ่งภาพผลงานได้แสดงลักษณะเฉพาะตนทั้งทางเนื้อหาและเทคนิควิธีการตามเจตนารมณ์ที่ได้ตั้งไว้ เป็นผลงานจิตรกรรมจำนวน 8 ชิ้น

ผลการสร้างสรรคพบว่า ผลงานจิตรกรรมเชิงอุดมคติที่แสดงออกผ่านรูปทรงธรรมชาติที่ลดทอนความเหมือนจริงและแสงเงาตามธรรมชาติ สามารถสื่อถึงสายสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างผู้หญิงอีสานวัยสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ได้อย่างเหมาะสม การสร้างสรรคผลงานด้วยเกรียงทำให้ได้ร่องรอยปาดป้ายเป็นแผ่นแบน สื่ออารมณ์ความรู้สึกซื่อจริงใจ ตรงไปตรงมา แสดงออกได้ดีถึงภาพชีวิตที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน ตามคุณลักษณะของชาวชนบทอีสาน การใช้เกสโซ (gesso) ผสมลงในสีทำให้ร่องเกรียงมีความแข็งและชัดเจนยิ่งขึ้น สะท้อนความรู้สึกถึงการมีความอดทนสูงต่อความยากลำบากของผู้หญิงชาวชนบทอีสาน เมื่อร่องรอยพื้นผิวปาดป้ายขรุขระผสมผสานกับสีสีนโทนสว่างและอบอุ่น สามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกเชิงอุดมคติที่ส่งสัมผัสถึงบรรยากาศของความรักความอบอุ่น สะท้อนออกมาจากอิริยาบถความใกล้ชิดในวาระต่างๆของการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นความงามเชิงคุณค่าซึ่งแฝงเร้นในวิถีอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวชนบทอีสานที่ดำรงคงอยู่โดยไม่แปรเปลี่ยนไปกับกาลเวลา

คำสำคัญ : เกรียง ความอบอุ่น เชิงอุดมคติ วิถีอีสาน

Abstract

This visual arts creation thesis, "The Warmth of Isan Way" had been inspired by an impression of the aesthetic value of warm relationship, as a result of the love fulfillment between the two ages, elderly women and their young grandchildren, which appeared in present real rural Isan. The purpose of this study were to conveying of visual arts that reflected colors of warm relationship that linked closely within the daily lifestyle of the two ages in their family, among real atmosphere of rural Isan way of life. By created the paintings in idealism concept with acrylic on canvas technique. And to express through natural shapes that attenuated realism and natural light and shade to reflect what had never changed in identities of rural Isan society. These eight pieces of painting series conveyed their characteristics both in content and technical that responded the intention of the creation.

The result of this creation was found that these idealism paintings which expressed via form of natural shapes that attenuated realism and natural light and shade could appropriately convey warm relationships between rural Isan elderly women and their young grandchildren. Creation with palette knife caused the rough plane plate strokes conveyed senses of trust, sincerity and frankness, at the same time it expressed the simple and uncomplicated life according to characteristics of the rural Isan people. The gesso mixing was use in acrylic that created harder and clearer strokes of palette knife, reflected sense of high tolerance for difficulties of rural Isan women. When the rough plane plate texture of strokes merged with bright and warm color tone,

¹รองศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

it could conveyed the idealism emotion that composed the touch of love and warm atmosphere by reflected from closely manners in their daily lifestyle. These were aesthetic values of rural Isan people's identities which had never changed by time.

Keywords : Idealism, Isan Way, Palette knife, Warmth

บทนำ

คุณค่าความงามของสายสัมพันธ์อันอบอุ่น ที่ก่อเกิดจากการเติมเต็มความรักระหว่างหญิงสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ในครอบครัวชาวชนบทอีสาน ท่ามกลางบรรยากาศวิถีชีวิตประจำวันอันเรียบง่าย แต่แฝงไว้ด้วยแนวคิดเชิงปรัชญาที่ซึ่งกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม เป็นความเรียบง่ายที่ยังคงอัตลักษณ์และวิถีดั้งเดิม ซึมแทรกอยู่ในตัวตนและจิตวิญญาณของคนรุ่นต่อรุ่นในครอบครัวชาวชนบทอีสานที่ยังคงดำเนินไปในปัจจุบัน เป็นแง่มุมหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็น ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน อันน่าประทับใจ

ผู้หญิงสูงอายุในชนบทอีสานมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของความเป็นครอบครัว ดังหมุดยึดโยงคนในครอบครัวให้อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และต้องเพิ่มบทบาทมากขึ้นในภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อคนวัยทำงานต้องออกไปทำงานต่างถิ่น และจำเป็นต้องนำลูกเล็กๆ มาฝากพ่อแม่เลี้ยงดูในชนบท ดังที่ บุญทัน แซ่จู้สุราษฎร์ (2547 : 5) แสดงทัศนะไว้ว่า “ความยากจน อันเนื่องมาจากความแห้งแล้งและปราศจากที่ดินทำกินของชาวอีสานส่วนใหญ่ คนในวัยทำงานต้องทิ้งถิ่นฐาน อพยพเข้าสู่เมืองใหญ่... คนชราที่ถูกทิ้งไว้ในชนบทจำนวนมาก มีสภาพการดำรงชีวิตที่น่าเวทนา” และตั้งทิวทัศน์ บุญประกอบ (2540 : 5) กล่าวไว้ว่า “หญิงชนบทวัยทำงานจะละทิ้งถิ่นเข้าสู่เมืองที่มีอุตสาหกรรมถ้ามีลูกจะนำไปให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง เด็กๆ จึงเติบโตขึ้นกับผู้สูงอายุ” หากมองเผินๆ อาจดูเป็นการทิ้งภาระไว้กับผู้ชราแต่เมื่อมองให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า ในภาวะเช่นนี้กลับเกิดแง่มุมอันงดงามระหว่างคนสองวัยที่ได้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด เป็นการเติมเต็มซึ่งกันและกัน เด็กๆ ไม่รู้สึกเหงา ด้วยได้รับการทดแทนความรัก ความอบอุ่นที่ขาดหายไป ในขณะที่ความผูกพันทางสายเลือดและความไร้เดียงสาของเด็กๆ ได้สร้างพลังใจพลังชีวิตแก่ผู้สูงอายุ อีกทั้งยังส่งผลให้เด็กๆ ได้สัมผัสอัตลักษณ์ท้องถิ่นอันเรียบง่าย แต่แฝงไว้ด้วยแนวคิดเชิงปรัชญาด้วยตัวเอง ก่อให้เกิดการสืบทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แทรกซึมอยู่ในตัวตนและจิตวิญญาณของคนรุ่นต่อรุ่นในครอบครัวชาวชนบทอีสานให้ดำรงสืบไป

ด้วยความประทับใจดังกล่าวนี้ จึงก่อเกิดแรงบันดาลใจ

ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน ภายใต้แนวความคิดความงามของสายสัมพันธ์อันอบอุ่น ที่เกิดจากการเติมเต็มความรักระหว่างหญิงสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ ซึ่งปรากฏให้เห็นในครอบครัวชาวชนบทอีสาน เป็นความงามเชิงคุณค่าที่เกิดจากสัญชาตญาณความเป็นแม่และจิตสำนึกอันอ่อนโยน อันดำรงคงอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน โดยไม่แปรเปลี่ยนไปกับกาลเวลา เพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่อบอุ่นด้วยความรัก ความอาทรที่คนทั้งสองวัยเติมเต็มแก่กันและกัน สะท้อนออกมาจากอิริยาบถความใกล้ชิดในวาระต่างๆ ของการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน โดยรังสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมเชิงอุดมคติ (Idealism) ผ่านรูปทรงของมนุษย์ สิ่งมีชีวิต และสภาพแวดล้อมอันสื่อถึงจิตวิญญาณของวิถีท้องถิ่นอีสาน ที่ลดทอนความเหมือนจริงและแสงเงาตามธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นอารมณ์ความเคลื่อนไหว ความอบอุ่น ภายใต้ความเรียบง่ายของวิถีชีวิตที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในภาพลักษณ์ของสังคมชาวชนบทอีสาน

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดผลงานทางศิลปะที่แสดงออกถึงสายสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างผู้หญิงอีสานในวัยสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ ในบรรยากาศวิถีชนบทอีสานท่ามกลางภาวะความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและค่านิยมในปัจจุบัน อันเป็นแง่มุมที่งดงามน่าประทับใจ
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในเชิงอุดมคติ (Idealism) ที่แสดงออกผ่านรูปทรงธรรมชาติที่ลดทอนความเหมือนจริง โดยใช้เทคนิคจิตรกรรมสีอะคริลิกบนผ้าใบ (Acrylic on canvas) เพื่อสื่อถึงสายสัมพันธ์ความรักความอบอุ่นระหว่างผู้หญิงอีสานในวัยสูงอายุกับหลานเหลนวัยเยาว์ ท่ามกลางบรรยากาศเรียบง่ายของท้องถิ่นชนบทอีสาน ในขณะเดียวกันก็สามารถสัมผัสได้ถึงความเข้มแข็งอดทนที่เปี่ยมไปด้วยความเอื้ออาทรของผู้หญิง สูงวัยในชนบทอีสาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน” ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วิถีชีวิตบนแผ่นดินอีสาน

แผ่นดินอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศิลปะและวัฒนธรรม มีความงามของวิถีชีวิตที่เรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติ อบอุ่น ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ชาวอีสานมีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ชาวชนบทอีสานมีวิถีอยู่อย่างพึ่งพาตนเอง ปลูก

ผัก เลี้ยงไก่ หาลา ประดิษฐ์เครื่องจักรสานเป็นข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นชัดเจน ชาวอีสานจึงมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2541: 51) ระบุว่า “คำว่า ‘อีสาน’ เป็นคำที่มีความหมายของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยิ่ง แม้คำว่า อีสาน เป็นคำทั่วไปซึ่งมีความหมายถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ก็ก็เป็นคำที่คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหมายถึงรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวอีสานด้วย คนอีสานถือว่าตนเป็นคนที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง ต่างไปจากคนภาคกลางและภาคอื่นๆ ซึ่งโดยทั่วไปชาวอีสานส่วนมากยังคงถือลักษณะท้องถิ่นและความเป็นอีสานว่าเป็นสิ่งมีค่า เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมของตนเอง มีชนบทประเพณีต่างไปจากประชาชนภาคอื่นๆ” และนอกจากจะยึดมั่นในชนบทธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองแล้ว ชาวอีสานยังยึดถือพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อันเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้สังคมในท้องถิ่นมีพื้นฐานอยู่บนหลักธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา กรุณา อันก่อให้เกิดวิถีชีวิตอันอบอุ่นและสงบสุข

สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตชาวชนบทอีสาน

ชาวชนบทอีสานต้องประสบกับปัญหาคนวัยทำงานทิ้งถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่น เพราะความยากจน อันสืบเนื่องมาจากความแห้งแล้ง และไรที่ดินทำกิน ดังที่ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : บทคัดย่อ) อธิบายไว้ว่า “ชาวบ้านสามารถแก้ปัญหาฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง โดยการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี การไปทำงานที่กรุงเทพฯ และการไปบ้นอ้อยที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งลักษณะของงาน ความเป็นอยู่ และสวัสดิการที่ไปทำงานต่างถิ่นอาจแตกต่างกัน ปัจจัยหลักคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานมากกว่าปัจจัยดึงดูด ส่งผลกระทบของการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นไปด้านบวกมากกว่าด้านลบ ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านมีการพัฒนาขึ้น และส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความมั่นคงและสงบสุข”

และพงศธร ศรีรับขวา (2553 : 6) ให้ข้อมูลไว้ในโครงการออกแบบจิตรกรรมเพื่อติดตั้ง ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน จังหวัดมหาสารคาม เรื่อง การแทรกซึมของความเจริญทางวัตถุในวิถีชนบทอีสาน ว่า “ส่วนใหญ่เด็กในชนบทเมื่อถึงวัยหนุ่มสาว บางส่วนก็จะพากันออกไปทำงานนอกเขตที่ตนอยู่อาศัย...หรือไปทำงานที่อื่นที่ไม่ใช่การเกษตร...” และ “จากสิ่งที่กล่าวมานั้น เป็นการดำเนินชีวิตของอีสานอย่างแท้จริงที่ข้าพเจ้าเคยสัมผัส”

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิต

ชาวชนบทอีสาน จนถึงปัจจุบันสภาพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น

มาเป็นระยะเวลานานนับสิบปี และกลายเป็นสภาพสังคมส่วนหนึ่งของชาวอีสาน

ผู้หญิงกับสายสัมพันธ์ความอบอุ่นในครอบครัวชาวชนบทอีสาน

จากสภาพการณ์ที่คนวัยทำงานทิ้งถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่น ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวชาวชนบทอีสานเกิดความเปลี่ยนแปลง ดังที่ วันเพ็ญ บุญประกอบ (2540 : 6) ได้ให้รายละเอียดว่า “โครงสร้างของครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลสองวัย คือ ผู้สูงอายุและเด็กจะมีมากขึ้นโดยเฉพาะ ในชนบทเนื่องจากการที่หนุ่มสาววัยแรงงานอพยพเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ เมื่อมีครอบครัวและมีบุตรโดยยังไม่มีความพร้อม ประกอบกับปัญหาค่าครองชีพสูง ก็จะต้องส่งลูกไปให้ปู่ย่าตายายช่วยเลี้ยงดู จึงทำให้ครอบครัวในชนบท มีโครงสร้างเพียงบุคคลสองวัย คือ วัยสูงอายุและเด็กมากขึ้น”

และ “ผู้สูงอายุในชนบทที่เคยมีบทบาทในการถ่ายทอดคุณธรรมและวัฒนธรรมให้แก่ลูกหลาน และเป็นวัยที่ควรจะได้รับ การดูแล เอาใจใส่จากลูกหลาน จะถูกปรับเปลี่ยนบทบาทและรับภาระมากขึ้นในการทำหน้าที่แทนพ่อแม่และแม่เด็ก โดยจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเด็กทั้งในทางกายภาพและจิตใจ โดยเฉพาะหนุ่มสาวที่อพยพมาจากชนบทและแสวงหางานทำในเมือง เมื่อมีบุตรก็จะส่งลูกให้ปู่ย่า ตายายช่วยเลี้ยงดูแทน สำหรับผู้ที่มีความรับผิดชอบก็จะมี การติดต่อ ส่งเสียเงินทองเป็นค่าเลี้ยงดู ผู้สูงอายุจะไม่ต้องรับภาระในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูหลาน แต่ในกรณีที่พ่อแม่ไม่รับผิดชอบและห่างเหินการติดต่อ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุต้องรับภาระหนักขึ้นทั้งในการ หารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ในขณะที่วัยเดียวกันก็ต้องให้การอบรมสั่งสอนเด็ก”

ทั้งนี้ ความรับผิดชอบส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้หญิงสูงอายุ โดยเฉพาะผู้เป็นย่าและยาย ดังที่วณิชชา ณรงค์ชัย และดุษฎิ อายุวัฒน์ (2554 : 1192) กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ The 12th Khon Kaen University 2011 Graduate Research Conference ว่า “สำหรับบทบาทหน้าที่ของคนข้ามรุ่นในครอบครัวผู้ย้ายถิ่นอีสาน ในรูปแบบที่ 2 ที่เป็นการอยู่อาศัยร่วมกันของคนข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอยู่เป็นคู่ พบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นปู่ย่าหรือตายาย มีการสร้างข้อตกลงเพื่อแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลเด็ก โดยคนที่เป็นปู่หรือตามีบทบาทหน้าที่ในทางเศรษฐกิจมากกว่าย่าหรือยาย โดยปู่หรือตาต้องออกไปดูแลพื้นที่ทางเกษตร ทั้งที่นาและที่ไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัวข้ามรุ่น” และ “...โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นย่าหรือยาย ยังคงมีบทบาทในเรื่องงานบ้านและการดูแลสมาชิก”

เห็นได้ว่า ผู้หญิงชนบทในท้องถิ่นอีสานมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของความเป็นครอบครัว เพราะนอกจากจะออกไปทำงานในไร่นา และประกอบอาชีพเสริมนอกฤดูทำนาแล้ว ผู้หญิงเป็นผู้รับภาระทั้งหมดในครัวเรือน รวมทั้งการเลี้ยงดูให้

ความอบอุ่นแก่ลูกหลาน และดูแลเอาใจใส่ทุกข์สุขของทุกคนในบ้าน ด้วยความเอื้ออาทรตามสัญชาตญาณแห่งความเป็นแม่ ภาระหน้าที่ดังกล่าวได้หล่อหลอมเป็นความรับผิดชอบที่แทรกซึมอยู่ในจิตสำนึก ตั้งแต่วัยเด็ก เติบโตสู่วัยสาว กระทั่งวัยชรา ผู้หญิงชนบทอีสานโดยทั่วไปจึงมีอุปนิสัยขยันขันแข็ง ไม่ดูตาย เมื่อผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่มากมาย ทำให้ต้องประกอบภารกิจหลายอย่างไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกหลานนั้นต้องทำตลอดเวลา ไม่สามารถปล่อยปละละเลยได้ เด็กๆ จึงเติบโตขึ้นมาท่ามกลางการทำงาน หรือประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นสาเหตุให้เด็กๆ ได้ซึมซับสิ่งเหล่านี้โดยไม่รู้ตัว

วิถีชีวิตชนบทอีสานที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อสังคมเริ่มเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้สูงอายุดูต้องอ้างว้างเหงาอยู่คนเดียวลำพัง และบางครั้งวัยที่คู่ชีวิตเสียชีวิตจากไปยิ่งต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว นอกจากจะขาดคนดูแลในวัยชราแล้ว ยังต้องรับภาระเลี้ยงดูหลานเหลนที่คนหนุ่มสาวนำมาฝากไว้ ซึ่งแม้จะต้องลำบาก แต่ก็ยอมรับด้วยความยินดี ด้วยความรัก ความสงสาร และเมตตาที่มีต่อทั้งลูกและหลานเหลน เป็นภาพที่จะเห็นทั่วไปในชนบทอีสาน เมื่อมองในมิติหนึ่ง จะเห็นว่าการรับภาระเช่นนี้เป็นความยากลำบาก แต่เมื่อมองให้ลึกลงไปจะเห็นสิ่งหนึ่งแฝงซ่อนอยู่ นั่นคือการเติมเต็มความรักความอบอุ่นที่ขาดหายไปให้กับคนเป็นพ่อแม่ในวัยชรา และในขณะเดียวกันก็ทดแทนความอบอุ่นให้แก่เด็กน้อยที่ต้องแยกจากพ่อแม่มาอยู่กับปู่ย่าตายาย เป็นการสร้างสายใยความผูกพันด้วยความรัก ความอ่อนโยน ทำให้ครอบครัวได้เชื่อมความสัมพันธ์ไม่แตกแยกห่างหายไปจากกัน ท่ามกลางบรรยากาศอันอบอุ่น ของแผ่นดินถิ่นเกิดของคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า

ดังที่ วณิชชา ณรงค์ชัย และดุษฎิ์ อายุวัฒน์ (2554: 1190) บรรยายไว้ว่า “การอยู่อาศัยร่วมกันตั้งแต่วัยเด็กทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีความเหนียวแน่น สามารถพูดคุยระหว่างกันได้ทุกเรื่อง... หากหลานมีปัญหาใดๆ ก็สามารถเล่าหรือปรึกษาหาหรือยายได้ เช่นเดียวกัน หากย่าหรือยายมีเรื่องทุกข์หรือไม่สบายใจใดๆ หลาน ก็สามารถเป็นผู้รับฟังที่ดีได้ ซึ่งด้วยที่เด็กยังอายุน้อย จึงทำให้การอบรมส่วนนี้เกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น”

นอกจากนี้ ความนุ่มนวลของยายย่าผู้ชรายังเป็นสิ่งหล่อหลอม กล่อมเกลานิสัยให้เด็กๆ มีความอ่อนโยนในอีกทางหนึ่งด้วย และนั่นคือความงามเชิงคุณค่าของผู้หญิง ผู้คงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น สืบทอดสู่ลูก หลาน เหลน ท่ามกลางภาวะความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เป็น “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน” อันน่าประทับใจ และผู้สร้างสรรค์ปรารถนาที่จะดำรงไว้ด้วยความเคารพยกย่อง โดยการถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปกรรม

แนวคิดเชิงอุดมคติ (Idealism)

แนวคิดเชิงอุดมคติ เป็นแนวคิดเชิงปรัชญา ซึ่งยืนยันความจริงโดยไม่ยึดติดกับรูปร่างทางกายภาพ และแสดงออกถึงความเป็นไปได้ของทุกสิ่งด้วยใจที่เป็นอิสระ แนวคิดเชิงอุดมคติ มักมุ่งหมายแสดงออกถึงคุณค่าที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน โดยพยายามใช้วิธีคิด ดึงออกมา และสื่อออกมาในเชิงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงคุณค่าแท้จริง โดยไม่สนใจรูปลักษณะภายนอก ซึ่งสิ่งที่สื่อออกมานั้นคือสัจธรรม แนวคิดเชิงอุดมคติถูกนำไปใช้ในหลายแวดวงทั้งปรัชญา ศาสนา จิตเวชศาสตร์ การเมือง การศึกษา และศิลปะ

แนวคิดเชิงอุดมคติเกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.1860 ศิลปินในแนวคิดเชิงอุดมคติจะมีทัศนคติในการสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงให้เห็นแง่ดีของชีวิต ตามความคิด นึกฝัน หรือความรู้สึก ภาพเขียนของศิลปินแต่ละท่านจึงออกมา ในรูปแบบเฉพาะของตน ศิลปินแนวนี้มีชื่อเสียง อาทิเช่น Cornelius ชาวเยอรมัน Millais ชาวอังกฤษ Gustave Moreau ชาวฝรั่งเศส เป็นต้น

ศิลปะ Post-Impressionism

เป็นรูปแบบของศิลปะที่วิวัฒนาการขึ้นในฝรั่งเศส หลังสมัย Édouard Manet จิตรกร Post-Impressionism ยังคงสร้างงานศิลปะในแนว Impressionism แต่ไม่ยอมรับความจำกัดของศิลปะแนวนี้ จิตรกรสมัยหลังจะเลือกใช้สีจัด เขียนสีหนา ฝีแปรงเด่นชัด วาดภาพจากของจริง แต่มักจะเน้นการบิดเบือนจากความเหมือนจริง นอกจากนั้นการใช้สีจะไม่ใช้เฉพาะสีที่เป็นธรรมชาติ แต่จะขึ้นอยู่กับสีที่จิตรกรต้องการจะใช้ เช่น การใช้สีที่สดฉูดฉาดเกินของจริง ใช้สีตามจินตนาการและความพึงพอใจ ลักษณะของศิลปะ Post-Impressionism เป็นเชิงกระตุนอารมณ์ ผ่านความรู้สึกลึกๆ ภายในมากกว่าต้องการแสดงศักยภาพหรือความสามารถ กระแสศิลปะนี้ตอบสนองความต้องการตามทัศนคติของตัวศิลปิน รับแรงบันดาลใจจากเรื่องของการค้นหาความหมายของชีวิต และการอุทิศผลงานเพื่อความผาสุกของมวลมนุษยชาติ ศิลปิน Post-Impressionism เชื่อว่าจิตวิญญาณกับธรรมชาติแยกออกจากกัน แต่นำมาเชื่อมโยงกันผ่านการสังเคราะห์ด้วยการหลอมรวมจิตวิญญาณของศิลปินกับธรรมชาติ ผ่านผลงานไปสู่ผู้ชม ศิลปินเสนอภาพจากภายในไม่ใช่เพียงการลอกเลียนแบบความงามของธรรมชาติ แสดงเนื้อหาสำคัญในเชิงนามธรรม ด้วยอารมณ์ที่เป็นอิสระ ไม่ยึดติดกับรูปแบบ รูปทรง หรือสีตามความเป็นจริง

ศิลปินกลุ่ม Nabis

เป็นกลุ่มสำนักศิษย์ Paul Gauguin ต่อมาได้ขยายแนวคิดในการสร้างสรรค์ให้กว้างออกไปจากเดิม โดยเริ่มจากความคิดของ Maurice Denis ที่ว่า งานศิลปะทุกประเภทเคลื่อนไหวถ่ายเทถึงกันได้ โดยมีสมาชิกร่วมก่อตั้งคือ Paul Sérusier, Félix Vallotton, Pierre Bonnard, Edouard Vuillard, Aristide Maillol

เป็นต้น พวกเขาได้เสริมความคิดของ Gauguin ในเรื่องการใช้สีบริสุทธิ์ (pure colours) และเสริมความงามที่เกิดจากการประสานกลมกลืน โดยมองว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่มากมายไม่มีที่สิ้นสุดเช่นเดียวกับธรรมชาติ พวกเขาจึงแสวงหาความงามในสิ่งใหม่ๆ จากแนวคิดที่ว่า เราแสวงหาความเท่าเทียม แต่เป็นความเท่าเทียมทางความงาม ทำให้สามารถหลุดพ้น จากข้อจำกัดเดิมซึ่ง Gauguin ได้ปลูกฝังไว้

อิทธิพลที่ได้รับจากผลงานศิลปกรรมของศิลปินที่มีชื่อเสียง

ผลงานศิลปะนอกจากจะรังสรรค์ขึ้นจากแรงบันดาลใจกับความรู้สึกภายในที่สั่งสมจากความประทับใจและการรับรู้แล้วยังมักได้รับแรงสนับสนุนจากผลงานศิลปกรรมของศิลปินในอดีตในแนวที่ตรงกับความรูสึกและธรรมชาติในตัวตนผู้สร้างสรรค์ อิทธิพล ดังโคลก (2550) ได้ให้ทรรศนะว่า “การศึกษาผลงานของศิลปินเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ศิลปกรรมของศิลปินเอกระดับปรมาจารย์เป็นเสมือน “ตำรา” เรียนที่ทรงคุณค่า นอกจากศึกษาชีวประวัติ ปรัชญาความเชื่อ ทศนคติ และแนวความคิดของศิลปินแล้ว ส่วนที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาจากตัวผลงานของศิลปินโดยตรง” สำหรับผลงานจิตรกรรมชุด ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน ได้รับแรงสนับสนุนจากผลงานของศิลปินหลายท่าน ได้แก่

1. Vincent Van Gogh

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านรูปแบบการนำเสนอ แนวคิด อารมณ์ ความรู้สึก และเทคนิคที่ใช้ในการเขียนภาพ ที่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อองค์ประกอบส่วนนั้นๆ ณ เวลานั้น Van Gogh มีความเป็นส่วนตัวสูงทำให้ผลงานของเขาแตกต่างออกไป รอยพู่กันในแต่ละชิ้นนั้นดูมีเสน่ห์ และแสดงออกถึงอารมณ์ศิลปะอย่างแท้จริง ทำให้ผลงานที่ออกมาดูเหนือจริงมากกว่า งานของเขามุ่งสื่อทางความรู้สึก อารมณ์ และจิตวิญญาณโดยผ่านความเป็นจริงทางวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สีรอยปาดป้ายของพู่กันบนผืนผ้าใบอย่างอิสระ ดังเช่นภาพ Wheat Field with Rising Sun ที่ใช้สีสันเหนือจริง แต่สามารถสื่อถึงบรรยากาศและอารมณ์ของภาพได้ชัดเจน หรือภาพ Wheatfield with Cypresses แสดงให้เห็นความงดงามของภูมิทัศน์ในชนบท ท่ามกลางบรรยากาศอันเงียบสงบ สื่ออารมณ์ที่นุ่มนวล อ่อนหวาน แม้ริ้วของลายเมฆที่ปาดป้ายจะเด่นชัดเกินจริง แต่ก็พลิ้วไหว

2. Marc Chagall

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านรูปแบบการนำเสนอ และการวางองค์ประกอบ ผลงานของ Chagall เป็นภาพจิตรกรรมเชิงอุดมคติ ดังเช่นภาพ Les mariés de la tour Eiffel (The Wedding Party on the Eiffel Tower) ประกอบด้วยองค์ประกอบเหมือนจริง ผสานจินตนาการเหนือจริง เพื่อสื่อถึง

อารมณ์ความรู้สึก ทั้งที่มองเห็นได้ กับทั้งที่ซ่อนอยู่ในตัวตนและความรู้สึกนึกคิด

3. Pierre Bonnard

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านเทคนิค ทั้งการลดทอนความเหมือนจริง และการใช้สีที่เป็นไปตามความรู้สึกและสีสันที่ตามองเห็น ซึ่งอาจไม่ใช่สีสันตามธรรมชาติจริงๆ ลักษณะการใช้สีสออย่างอิสระ ใช้สีหนา (impasto) ใช้สีที่ค่อนข้างดิบ ทำให้ผลงานของเขาโดดเด่น มีเอกลักษณ์ และสามารถสื่อถึงอารมณ์ ความรู้สึก ภาพของเขา มักนำเสนอเรื่องราวในชีวิตประจำวันของผู้คน ภาพผู้หญิงอาบน้ำ เช่น ภาพ Nude in Bathtub หรือภาพ Le Paysage au Cannet ซึ่งนอกจากจะใช้สีเชิงจินตนาการและอารมณ์เฉพาะตัวแล้ว รูปทรงของภาพ ก็ลดทอนความเหมือนจริงตามธรรมชาติด้วยความเป็นตัวของตัวเองสูงทำให้ผลงานของเขาโดดเด่น และมีเสน่ห์ เป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ศิลปะอย่างแท้จริง งานของเขามุ่งแสดงออกทางความรู้สึก อารมณ์ และจิตวิญญาณมากกว่าความเหมือนจริง

4. Leonid Afremov

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านรูปแบบการนำเสนอโดยใช้เกรียง Leonid Afremov เป็นศิลปินแนว Modern Impressionism ภาพของเขา มักใช้สีเกรียงปาดป้ายเป็นแนวกว้างในจังหวะที่ลงตัวกับสี เป็นการสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากศิลปินท่านอื่นๆ และสีสันที่ใช้จะเป็นสีจัดและเด่นชัดในแต่ละสี แต่มีความลงตัว กลมกลืนออกมาเป็นภาพเหมือนจริงโดยที่สีเกรียงของเขามีเอกลักษณ์และจังหวะเฉพาะตัว ดังเช่นภาพ Rainy Walk With Daddy ส่วนภาพ Cat Ball Party เป็นภาพที่มีแนวคิดเชิงจินตนาการ (Imaginative) แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอภาพในแนวแฟนตาซี (Fantasy) ด้วยการใช้เกรียงและสีจัดได้อย่างงดงามและลงตัว

5. Mary Stevenson Cassatt

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านแนวคิด อารมณ์ ความรู้สึก ผลงานของ Mary Stevenson Cassatt เต็มไปด้วยความอบอุ่นและความสุข เปี่ยมไปด้วยพลัง ดังเช่นภาพ Maternal Kiss แสดงให้เห็นความรักอันบริสุทธิ์ของแม่ที่มีต่อลูก เป็นอิริยาบถที่สื่อถึงธรรมชาติความเป็นผู้หญิงที่รักห่วงใยลูกอย่างไม่มีข้อแม้ สีสันที่นุ่มนวลทำให้สัมผัสได้ถึงบรรยากาศความอบอุ่นน่าประทับใจ เป็นภาพที่ไม่มียุคประกอบอื่นใด แต่เน้นที่จุดเด่นคืออารมณ์และความรู้สึกที่สื่อออกมาสู่ผู้ชม

6. Daniel Ridgway Knight

ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงสนับสนุนในด้านแนวคิด และรูปแบบของการจัดองค์ประกอบเรื่องราว บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม

ของภาพ จากภาพ The Harvesters Resting และ Resting Harvesters เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิง ซึ่งแม้จะต้องช่วยทำงานในไร่ แต่ก็นำลูกเล็กๆ ไปเลี้ยงดูด้วย แสดงให้เห็นว่า ในระหว่างการทำงานนั้น ผู้หญิงยังต้องรับหน้าที่ของแม่ หรือบทบาทของผู้ที่ต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเด็กไปพร้อมๆ กัน ทำให้เห็นได้ถึงบรรยากาศความอบอุ่น ความผูกพัน และความรับผิดชอบในความเป็นแม่ของผู้หญิง ที่ซ่อนเร้นอยู่ในการทำงาน

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวมานี้ เป็นส่วนสนับสนุนแนวความคิดอันเกิดจากความประทับใจในความอบอุ่นที่ก่อเกิดด้วยความรัก ความผูกพันของคนสองวัย และแรงบันดาลใจจากบรรยากาศแวดล้อม ตลอดจนประสบการณ์ที่สั่งสมจากอดีต ซึ่งทั้งหมดเป็นแรงผลักดันในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ ด้วยการผสมผสานแนวคิด รูปแบบ และเทคนิควิธีการให้เป็นไปอย่างกลมกลืน ได้ผลงานออกมาตรงตามแนวความคิดและเจตนารมณ์เพื่อแสวงหาข้อค้นพบใหม่ในการนำเสนอผลงานจิตรกรรมเชิงอุดมคติ ที่แสดงออกถึงความสดชื่นงดงามของความอบอุ่น ที่แฝงอยู่ในความเรียบง่าย และความยากลำบากของวิถีชีวิตชนบทอีสาน

วิธีดำเนินการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการเก็บบันทึกข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ หาดองค์ประกอบที่เหมาะสม ด้วยการถ่ายภาพจากวิถีชีวิตจริง ที่แสดงถึงบรรยากาศอบอุ่นในครอบครัวชาวชนบทอีสาน ในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเรียบง่ายที่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิม เป็นภาพความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทรระหว่างเด็กน้อยผู้ไร้เดียงสา กับญาติผู้ใหญ่ ผู้เป็นย่าหรือยาย ที่แสดงให้เห็นสายสัมพันธ์อันน่าประทับใจ และยังคงอยู่คู่สังคมชนบทอีสานไม่เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 1 บรรยากาศสายสัมพันธ์ความรักความอบอุ่นของวัยสูงอายุกับหลานวัยเยาว์ในชนบทอีสาน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริณภัทร์ กาญจนสารธนา

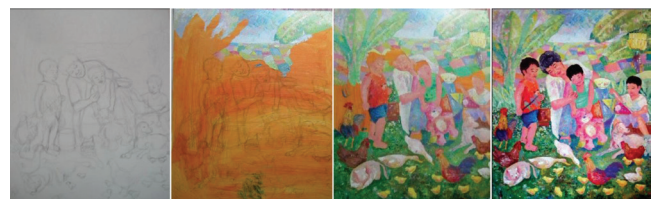
เมื่อวิเคราะห์ได้องค์ประกอบจากภาพถ่ายตามที่ต้องการแล้ว ลงมือสร้างสรรค์ภาพร่างบนกระดาษด้วยดินสอ ลงสีพาสเทล หรือสีน้ำ เพื่อให้เห็นรายละเอียดตามจินตนาการชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งด้านรูปทรง อารมณ์ และสีสัน

ภาพที่ 2 ภาพร่าง (Sketch)
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริณภัทร์ กาญจนสารธนา

ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้เกรียงเป็นอุปกรณ์หลักในการลงสีอะคริลิก (Acrylic) เพื่อให้ได้ร่องรอยปาดป้ายเรียบแบน สื่อถึงความเรียบง่าย ชั่ว และจิตใจของชาวชนบท ตลอดจนเทคนิคการทำพื้นผิวที่แตกต่าง ให้ร่องเกรียงในบริเวณที่ต้องการเน้นมีความแข็ง และเด่นชัดขึ้นจากพื้นผิวทั่วไปในบริเวณอื่นๆ โดยใช้วัสดุ gesso ผสมลงในเนื้อสี เพื่อสื่อถึงความเข้มแข็งอดทนต่อความยากลำบากในวิถีชีวิตของผู้หญิงชนบทอีสาน วัสดุที่ต้องเตรียม ได้แก่ เฟรมผ้าใบ สี acrylic และ gesso ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ ได้แก่ เกรียง ฟู่กัน แปรง และจานสี

การสร้างสรรค์ผลงานเริ่มจากการคัดเลือกภาพร่าง (Sketch) ที่เหมาะสม นำมาเป็นแบบร่างภาพลงบนเฟรมผ้าใบด้วยดินสอ เพิ่มรายละเอียด และองค์ประกอบของภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นลงสีพื้น โดยใช้ฟู่กันหรือ แปรงลงสีอะคริลิก (Acrylic) คมบรรยากาศทั้งหมดของภาพ แล้วจึงใช้เกรียงลงสีผสม Gesso ในส่วนองค์ประกอบหลัก และส่วนที่ต้องการสร้างพื้นผิวให้เกิดรอยที่แข็งและเด่นชัด แตกต่างจากส่วนอื่น หลังจากนั้นลงสีในส่วนที่เหลือทั่วทั้งภาพโดยใช้เกรียง แล้วเก็บรายละเอียดของภาพทั้งหมดด้วยเกรียงเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ภาพที่ 3 ลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริณภัทร์ กาญจนสารธนา

ผลการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ รูปแบบจิตรกรรมเชิงอุดมคติ แสดงออกผ่านรูปทรงธรรมชาติที่ลดทอนความเหมือนจริง ของรูปทรง องค์ประกอบ และแสงเงาตามธรรมชาติ โดยใช้เกรียง ใช้สีสันโทนสว่างและอบอุ่น ที่สื่อถึง

ความรักความอบอุ่นระหว่างคนสองวัยในท้องถิ่นชนบทอีสาน ภายใต้ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน” มีผลงานสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

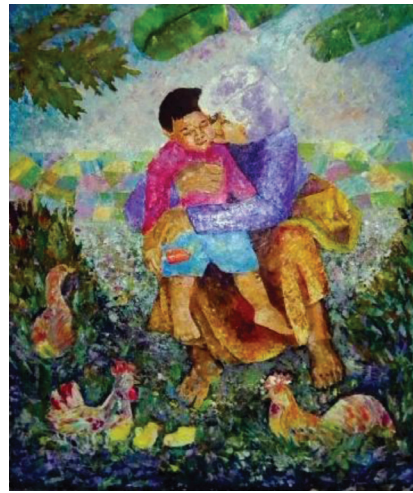
ระยะที่ 1

ผลงานจิตรกรรมสื่อถึงแนวความคิดสายสัมพันธ์อันอบอุ่นของหญิงสูงอายุกับหลานหรือเหลน ด้วยอิริยาบถที่แสดงถึงความรักใคร่ผูกพันของคนทั้งสองวัยที่อยู่ใกล้ชิดกันตลอดเวลา ด้วยความรัก ความอาทร ห่วงใยอย่างเต็มเปี่ยม และในขณะปฏิบัติภาระการงานในชีวิตประจำวัน หากยายได้ชื่นชมหลานเหลนเล็กๆ อันเป็นดั่งแก้วตาดวงใจย่อมทำให้ลืมความยากลำบากได้หลุดพ้นจากความเหนื่อยหนักจากการงาน ไปสู่มิติของความ สุขและความอบอุ่น ประกอบกับอิริยาบถของเด็กน้อยที่แสดงออกด้วยความบริสุทธิ์ไร้เดียงสา แสดงให้เห็นถึงความรักที่สื่อถึงกันอย่างไร้เงื่อนไข ท่ามกลางธรรมชาติไร่นาของท้องถิ่นอีสานในปัจจุบัน ที่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ โดยสร้างสรรค์ในเชิงอุดมคติด้วยรูปทรงธรรมชาติที่ลดทอนความเหมือนจริงและแสงเงา ใช้เทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ (Acrylic on Canvas) โดยใช้เกรียงเป็นอุปกรณ์หลักในการสร้างผลงาน และใช้ Gesso ผสมลงในเนื้อสีเพื่อสร้างพื้นผิวที่แตกต่างและเด่นชัดขึ้นในส่วนองค์ประกอบหลัก

ในการสร้างสรรค์ระยะที่ 1 พบว่า การสร้างองค์ประกอบและรูปทรงของพื้นหลัง เพื่อสื่อถึงบรรยากาศอันเรียบง่าย และอบอุ่นของท้องถิ่นอีสานในเชิงอุดมคติ โดยการลดทอนความเหมือนจริง ยังคงทำให้เหมาะสมกลมกลืนได้ค่อนข้างยาก แก้ปัญหาโดยการลดทอนรายละเอียดของธรรมชาติให้มีรูปทรงในเชิงเรขาคณิต และใช้สีสันให้เป็นเชิงอุดมคติ รวมทั้งลดแสงเงาและลดการเกิดสีเข้มดำในภาพด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้สีดำเพื่อลดระยะต้นลึกของภาพลง และพบว่าสีสันของบรรยากาศในบริเวณใกล้เคียงกันที่ยังขาดความกลมกลืนทำให้ภาพ ดูไม่นุ่มนวลพอ

ภาพที่ 4 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 1”,
ขนาด 150 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัทร์ กาญจนสารธนา

ภาพที่ 5 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 2”,
ขนาด 150 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัทร์ กาญจนสารธนา

ระยะที่ 2

ผลงานยังคงสื่อถึงสายสัมพันธ์อันอบอุ่นของหญิงสูงอายุกับหลานเหลนในท้องถิ่นชนบทอีสาน แม้ในการปฏิบัติภาระการงานในความรับผิดชอบ หรือในยามพักผ่อน ก็ยังคงเอาใจใส่ดูแลหลานเหลนอย่างใกล้ชิดไปพร้อมๆ กัน ในด้านเทคนิคมีการปรับสีสันของบรรยากาศที่ยังขาดความกลมกลืนทำให้ภาพดูไม่นุ่มนวลพอ โดยการใช้สีกลมกลืนในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อไม่ให้เกิดการปะทะกันของสี และลดมิติด้วยการเจือหรือผสมสีลดการเกิด สีเข้มดำในภาพลงอีก ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้สีดำทำให้สามารถลดระยะต้นลึกของภาพลงได้อย่างเหมาะสม และเพิ่มการตัดทอนแสงเงาตามธรรมชาติให้มีความเป็นอุดมคติมากขึ้น

สำหรับรูปทรงและองค์ประกอบของพื้นหลัง ที่ต้องการสื่อถึงบรรยากาศอันเรียบง่ายและอบอุ่นของท้องถิ่นอีสานในเชิงอุดมคติ ปรับใช้เทคนิคลดทอนความเหมือนจริงด้วยการตัดทอนลักษณะของท้องทุ่งเบื้องหลังให้มีรูปทรงในเชิงเรขาคณิตและปรับสีสันเชิงอุดมคติให้ผสานกันอย่างนุ่มนวล ในขณะเดียวกันก็รักษาความกลมกลืนสอดคล้องกับความหมายของความเป็นชนบทอีสาน และคงบรรยากาศของความอบอุ่นไว้พบว่าสามารถทำได้ อย่างลงตัว และควรสร้างสรรค์รูปทรงและองค์ประกอบของภาพให้มีความกลมกลืน สื่อถึงความหมายของความอบอุ่นแห่งวิถีอีสานให้มากยิ่งขึ้นในระยะต่อไป

ภาพที่ 6 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 3”,
ขนาด 140 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัสร์ กาญจนสารธนา

ภาพที่ 8 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 5”,
ขนาด 150 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัสร์ กาญจนสารธนา

ภาพที่ 7 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 4”,
ขนาด 200 X 145 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัสร์ กาญจนสารธนา

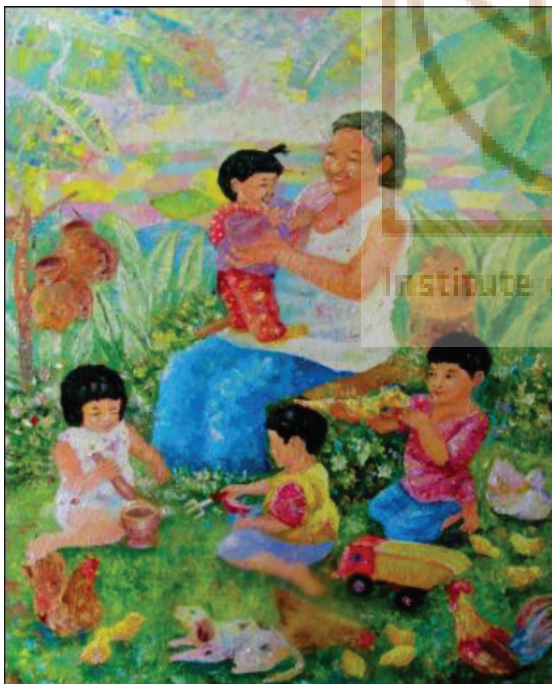
ภาพที่ 9 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 6”,
ขนาด 150 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิกบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัสร์ กาญจนสารธนา

ระยะที่ 3

ผลงานยังคงสื่อถึงสายสัมพันธ์อันอบอุ่นที่แฝงอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันของหญิงสูงอายุ กับหลานเหลนที่อยู่ใกล้ชิดกันตลอดเวลา ในขณะที่ยายต้องรับผิดชอบงานบ้าน หุงหาอาหาร หรือเลี้ยงดู ป้อนข้าว เด็กๆ ก็จะร่วมทำกิจกรรมนั้นด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นวิถีชนบทที่ดำเนินไปท่ามกลางธรรมชาติ ด้านเทคนิคได้ปรับสีสันทัน และองค์ประกอบของภาพ ให้มีความกลมกลืนกับพื้นหลังที่ตัดทอนลักษณะความเหมือนจริงให้มีรูปทรงในเชิงเรขาคณิต เพื่อสื่อถึงความหมายของความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน ที่แฝงด้วยความเรียบง่าย ซื่อ และจริงใจ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 10 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 7”,
ขนาด 150 X 180 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิคบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัทร์ กาญจนสารธนา

ภาพที่ 11 ชื่อผลงาน “ความอบอุ่นแห่งวิถีอีสาน 8”,
ขนาด 150 X 200 เซนติเมตร, เทคนิค สีอะคริลิคบนผ้าใบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์
ฉันทริญาภัทร์ กาญจนสารธนา

สรุปและอภิปรายผล

ผลงานสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมในเชิงอุดมคติ ที่แสดงออกผ่านรูปทรงธรรมชาติ โดยลดทอนความเหมือนจริง และแสงเงาตามธรรมชาติ ถ่ายทอดแง่มุมอันงดงามน่าประทับใจ ของสายสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างผู้หญิงอีสานวัยสูงอายุกับหลาน เหลนวัยเยาว์ ที่แสดงออกด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ห่วงใย สื่อถึงกันในบรรยากาศ เรียบง่ายของวิถีชนบทอีสานที่ยังคง อัตลักษณ์ดั้งเดิม อันแฝงไว้ด้วยแนวคิดเชิงปรัชญาลึกซึ้ง ในการทดลองและพัฒนาเทคนิควิธีการ เพื่อให้ได้ผลงานที่มี รูปแบบเฉพาะตัว พบว่าการใช้เกรียงที่มีลักษณะเด่นคือการปาด ป้ายเป็นแผ่นแบน (Plane) สร้างรายละเอียดได้น้อยแต่มีร่องรอย ชัดเจนต่างจากรายละเอียดของฟูกัน สามารถสื่อถึงจิตวิญญาณ ความเป็นชนบทที่ซื่อจริงใจ เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เปรียบเสมือน พื้นผิวดินยามถูกพลิกฟื้นจากการไถหรือขุด และเหมาะแก่ การลดทอนความเหมือนจริงของรูปทรงในภาพ เมื่อประกอบกับ การใช้เกสโซ (gesso) เพื่อสร้างพื้นผิว ที่แตกต่างบริเวณองค์ ประกอบหลัก ทำให้รอยเกรียงมีความแข็งและเด่นชัด สะท้อนถึง ความแข็งแกร่ง และการมี ความอดทนสูงต่อความยากลำบากใน การดำเนินชีวิต ที่แฝงอยู่ในตัวตนและบทบาทของผู้หญิง ชาวชนบทอีสาน เมื่อผสานกับสีสันโทนสว่างและอบอุ่นที่นำมา ใช้ในรูปแบบลดทอนความเหมือนจริงของสีในธรรมชาติ สามารถ สื่อ ถึงอารมณ์ ความรู้สึกเชิงอุดมคติที่สัมผัสได้ถึงบรรยากาศของ ความรักความอบอุ่น สะท้อนออกมาจากอิริยาบถความใกล้ชิดใน วาระต่างๆ ของการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของผู้หญิงสูงวัยกับ หลานเหลน อันเป็นความงามเชิงคุณค่า ซึ่งแฝงอยู่ในวิถีอันเป็น อัตลักษณ์ของชนบทอีสานที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปกับกาลเวลา

ภาพความอบอุ่นระหว่างผู้หญิงกับเด็ก เป็นภาพที่แสดง ความรู้สึกอันเป็นสากล ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ในโลก ธรรมชาติ ของผู้หญิงซึ่งมีสัญชาตญาณความเป็นแม่ คอยดูแลห่วงใย สร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว ย่อมแสดงออกถึงความรัก ความอบอุ่นมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากผลงาน ของศิลปินที่สร้างสรรค์ไว้ก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นศิลปินใน คริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น Mary Stevenson Cassatt หรือศิลปิน ในศตวรรษที่ 20 เช่น Daniel Ridgway Knight ก็นำเสนอผลงาน ตามแนวคิดนี้เช่นกัน หากแต่แนวคิดของผลงานชุด ความอบอุ่น แห่งวิถีอีสาน แตกต่างออกไป ด้วยวิถีที่เป็นอยู่ท่ามกลาง สภาวะการณ์จริงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นชนบทอีสาน ซึ่งผู้หญิงที่ให ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กเล็กๆ นั้นคือ ย่า ยาย ผู้สูงอายุ แล้ว มิใช่ผู้หญิงในวัยแม่ จึงเป็นสายสัมพันธ์ทางสายเลือดและ ความใกล้ชิดที่เกิดข้ามรุ่น และทำให้เห็นถึงแง่มุมงดงามบางอย่าง ที่แฝงอยู่ ซึ่งในบางครั้งอาจงดงามกว่า หรือแตกต่างไปจาก ความผูกพันของแม่กับลูก

การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมชุดนี้ ได้มีการสังเคราะห์ ข้อมูล ตลอดจนเทคนิควิธีการจากทฤษฎี และแนวคิดทางศิลปะ ต่างๆ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์ผลงาน ตามแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ สามารถสื่ออารมณ์สะท้อนใจ และความรู้สึกออกมาได้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดอันเป็น แรงบันดาลใจ โดยผลการสร้างสรรค์ก่อให้เกิดข้อค้นพบใหม่ที่มี ลักษณะเฉพาะตน คือการนำเสนอผลงานทัศนศิลป์ รูปแบบ จิตรกรรม ในเชิงอุดมคติ ด้วยเทคนิค Acrylic on Canvas โดยใช้ เกรียงสร้างสรรค์ผลงานด้วยการลดทอนความเหมือนจริง ของรูปทรง แสงเงา และสีสันตามธรรมชาติ และก่อให้เกิดองค์ ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านสังคมวิทยา

ผู้สูงอายุในสังคมอีสาน เปรียบเสมือนหมุดที่ยึดโยง สมาชิกในครอบครัวไว้ด้วยกัน สังคมชนบทยังมียายทำหน้าที่ เลี้ยงดู อบรมลูกหลานให้เติบโต และเกิดความรู้สึกอบอุ่น เป็นผู้เติมเต็มความรักให้หลานเหลนในยามที่อยู่ห่างไกลจากพ่อแม่ ให้เด็กเล็กๆ ได้มีโอกาสเติบโตขึ้นท่ามกลางความรัก ความอบอุ่นของญาติผู้ใหญ่ ในขณะที่พ่อแม่ต้องออกไป ทำมาหากิน ไม่มีเวลาให้ลูกเพียงพอ และการได้อยู่กับญาติผู้ใหญ่ นั้น เด็กจะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่รู้สึกเหงาและ โหยหาความรัก ทำให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดี มีความอ่อนโยนไม่แข็ง กระด้าง รวมทั้ง ยังทำให้สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ได้กลับมา เยี่ยมผู้สูงอายุและเด็กๆ เป็นการต่อยอดความรู้สึกอบอุ่น เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ภายในครอบครัวอีสานให้มีโอกาสใกล้ชิด และไม่ห่างหายจากกัน ภายใต้ภาวะ ที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ สภาพการณ์ดังกล่าวยังทำให้เด็กเล็กๆ ได้มีโอกาส เติบโตขึ้นท่ามกลางวิถีชีวิตและชนบทประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ทำให้ได้ซึมซับรับรู้อัตลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นไว้ในตัวตน ไม่เคอะเขินในยามแสดงออก และเป็นการสืบสาน สืบทอด วัฒนธรรมประเพณีอันเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้ดำรงสืบไป

2. องค์ความรู้ด้านเทคนิควิธีการ

การใช้อุปกรณ์ เช่น เกรียง นับเป็นลักษณะเด่นของ การสร้างสรรค์ เพราะลักษณะการเขียนภาพด้วยเกรียง คือ การปาดป้ายเป็นแผ่นแบน (Plane) เป็นระนาบ สร้างรายละเอียด ได้น้อยแต่มีร่องรอยชัดเจนต่างจากรายละเอียดของพู่กัน เหมาะกับการสื่อความหมายถึงความซื่อ ความจริงใจ ตรงไปตรง มา และความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน อันงดงามเปรียบเสมือน สัจธรรม

การสร้างสรรครูปทรงจากธรรมชาติโดยการลดทอน ความเหมือนจริงและแสงเงาจากธรรมชาติ ด้วยการใช้เกรียงปาด ป้ายและสร้างพื้นผิวด้วย Gesso ผสมผสานกับการใช้สีสันโทน สว่างและอบอุ่น ในเชิงจินตนาการนอกเหนือจากสัจธรรมชาติ

สามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกของบรรยากาศอันเรียบง่าย แต่สดใส และแฝงไว้ด้วยอ่อนโยนของความรัก ความอาทร

3. ผลกระทบหรือปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจากสังคม หรือ จากวงวิชาการ

ก่อให้เกิดแนวความคิดในแง่บวกต่อสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อคนวัยทำงานในชนบทอีสานเลือกที่จะออกไปทำงาน ต่างถิ่น และมีครอบครัวมีลูก เกิดความจำเป็นบังคับให้ต้องนำลูก มาฝากพ่อแม่ในวัยชราเลี้ยงดู หากมองเผินๆ สังคมทั่วไปอาจเห็น ว่าเป็นการทิ้งภาระไว้กับคนสูงวัย และทอดทิ้งลูกเล็กๆ ไว้กับ ผู้ชราในชนบท แต่เมื่อมองให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า ในภาวะเช่นนี้กลับ ก่อเกิดแง่มุมอันงดงามในคุณค่าที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง คนสองวัย เป็นการเติมเต็มให้กันและกัน สร้างพลังใจ พลังชีวิต แก่ผู้สูงอายุ ในขณะที่เด็กน้อยก็ไม่รู้สึกเหงา แต่กลับได้รับการ เติบโตเติมความรัก ความอบอุ่นเต็มที่จากญาติผู้ใหญ่ผู้สูงวัย ก่อให้เกิดความอบอุ่นและสายสัมพันธ์อันงดงาม ในครอบครัว ชวนชนบทอีสาน และการสืบทอดวิถีชีวิตดั้งเดิมของบรรพบุรุษ สืบไป

ข้อเสนอแนะ ด้านแนวคิด

ยังมีแง่มุมงดงามอีกมากมายที่แฝงอยู่ในสภาวะ ความยากลำบาก หรือความกดดันต่างๆ ในสังคมไทย ที่ควรนำ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ในรูปแบบ ต่างๆ เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ได้แสดงพลัง สะท้อนแนวคิดเชิงบวกได้ หลากหลายลึกซึ้ง ก่อให้เกิดสุนทรียะอย่างมีคุณค่า ให้ผู้ชมเกิด ความสะท้อนใจใน สุนทรียศิลป์ ก่อเกิดความงดงามในความคิด และจิตใจ มองภาวะต่างๆ ในสังคมใกล้ตัวอย่างรอบด้าน ลึกซึ้ง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่มองเฉพาะด้านที่เป็นปัญหา มองเห็น ความงามที่ซ่อนอยู่ในสภาวะการณ์ต่างๆ ที่โดยทั่วไป มักถูกมอง ว่าเป็นภาวะที่บีบคั้น เป็นความยากลำบาก หรือความล้มสลาย ของสังคม เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความจรรโลงใจ ความเข้าใจ และ เกิดพลังใจแก่ผู้ชม

นอกจากนี้ ควรมีการสร้างสรรคผลงานที่แสดงออกถึง บรรยากาศด้านอื่นๆ ของภาคอีสาน ที่สื่อถึงความรู้สึกนึกคิดของ ชาวอีสาน ท่ามกลางบรรยากาศของวัฒนธรรม ชนบทประเพณี ทางศาสนา หรือศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ที่บ่งบอกความงดงาม ในด้านต่างๆ ของความเป็นอีสาน

ด้านรูปทรง

การนำเสนอผลงานในเชิงอุดมคติ (Idealism) ก่อให้เกิด จินตนาการแก่ผู้ชม ทำให้ผู้ชมได้ใช้ความคิด และพาตัวเองออก จากความเป็นจริงที่ต้องพบเจออยู่ในชีวิตประจำวัน ไปสู่สภาวะ การคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การนำเสนอผลงานเพื่อ

ถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม หรืออัตลักษณ์ความเป็นไทยในเชิงอุดมคติ สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบและเทคนิควิธีการ เพื่อให้ได้ผลงานที่มีรูปลักษณะใหม่ๆ มีความร่วมสมัย หากแต่คงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และมีความเป็นต้นแบบทางทัศนศิลป์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

บุญทัน เชนจุสราษฏร์. (2547). นิทรรศการศิลปะ. วิกฤตการณ์ของชีวิตบนแผ่นดินอีสาน ครั้งที่ 2.

ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

พงศธร ศรีรับขวา. (2553). โครงการออกแบบจิตรกรรมเพื่อบูชาจิตต. ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน จังหวัดมหาสารคาม เรื่อง การแทรกซึมของความเจริญทางวัตถุในวิถีชนบทอีสาน.

ปริญญา นิพนธ์ ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประยุกต์ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

วณิชชา ณรงค์ชัย และดุขฎิ อายุวัฒน์. (2554). รูปแบบการอยู่อาศัยร่วมกันของคนข้ามรุ่นในครอบครัว ผู้ย้ายถิ่นอีสาน. ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่อง The 12th Khon Kaen University 2011 Graduate Research Conference. 1192. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วันเพ็ญ บุญประกอบ. (2540, มกราคม-ธันวาคม). “ความรักความผูกพันของครอบครัวในยุค 2000”. วารสารศูนย์สุขวิทยาจิต. 1, 5.

_____. (2543, มกราคม-ธันวาคม). ความรักความผูกพันของครอบครัวในยุค 2000. วารสารศูนย์สุขวิทยาจิต. 1, 6.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2541). มรดกศิลปหัตถกรรมไทย “เครื่องจักรสานไทย”. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในเขตอีสานกลาง. ในรายงานการวิจัย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อิทธิพล ตั้งโณก. (2550). แนวทางการสอนและสร้างสรรค์จิตรกรรมขั้นสูง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ปรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.